

JOAN BÀDIA i HOMS

l'arquitectura medieval de l'Empordà

per

Joan Ainaud i de Lasarte

Cinc anys d'aportació editorial de la Diputació de Girona han fet possible l'aparició dels tres grans volums, abundantment il·lustrats, d'una obra cabdal per a l'inventari del nostre patrimoni cultural, **L'Arquitectura medieval de l'Empordà**, fruit de llargs anys de dedicació i d'estudi de Joan Badia i Homs, nat a Palafrugell el 1941, i ja conegut per altres articles i treballs publicats a partir del 1966.

El primer volum de l'obra que comento aparegut el 1977, està dedicat al Baix Empordà, i el segon, dividit en dues parts, a l'Alt Empordà. La primera part (II. A) va aparèixer el 1978, i la segona (II. B) el 1981. Els monuments hi són aplegats o descrits segons els termes municipals actuals, ordenats per alfabet; el volum II. A conté d'Agullana a Peralada, i el II. B de Pont de Molins a Vilaür.

Per bé que la preparació inicial dels materials fos centrada en l'Edat Mitjana, l'autor va comprendre ben aviat que seria una llàstima deixar inèdites moltes altres notícies que havia obtingut en la seva apassionada i directa recerca damunt del terreny. Per això va afegir-hi una ressenya d'arqueologia antiga i no va menystenir els principals exemples d'arquitectura rural o urbana encara que en alguns casos depassessin el segle XV.

Per a donar una idea de l'abast i volum d'aquest repertori, i a desgrat del caràcter insuficient d'una reducció a estadístiques, diré que amb l'ajut d'uns índex molt útils situats en el darrer volum, hom podrà trobar referències a 117 monuments megalítics, 367 jaciments o notícies de troballes arqueològiques de cultures diverses, 596 mostres d'arquitectura civil (conjunts i edificis isolats), 365 castells, muralles i edificis fortificats, i 548 esglésies, medievals en tot o en part. L'obra inclou, a més, referències concretes a 209 objectes solts, tant si es tracta d'elements escultòrics o peces isolades amb valor propi, com la creu de Vilabertran.

Encara que moltes notícies eren inèdites, l'autor no s'ha obligat de buidar una copiosíssima informació bibliogràfica (i alguna vegada documental) reflectida adequadament en una sèrie de notes crítiques o informatives de molta utilitat.

La manca d'una infraestructura suficient, que només pot dur a terme un servei oficial de catalogació i conservació de monuments, ha obligat a limitar molt el nombre de plantes i encara més el d'alçats. Pel que fa a les fotografies, abundants per bé que no exhaustives, l'autor ha hagut de recórrer per motius inevitables als materials propis o a la cooperació desinteressada d'alguns amics, entre ells l'infatigable Josep M.ª Gavín. Comprenc que els costos feien difícil també la inclusió de làmines en color, però les excel·lents imatges de les sobrecobertes dels tres volums me'n fan enyorar l'absència, no solament per llur bellesa sinó també pel que fa al

Portada del darrer Llibre de Joan Badia i Homs.
(*L'Arquitectura Medieval de l'Empordà*).

valor documental. Valgui com a exemple les diferències de materials de construcció emprats en la capçalera de Sant Miquel de Cruïlles, fet que només és clarament apreciable en una bona reproducció en color com la donada en el volum primer.

Per motius semblants no ha estat possible d'incloure una informació completa de dimensions d'objectes o d'edificis i uns i altres no han estat numerats.

Totes aquestes són tasques que haurien de correspondre a una fase d'acció institucionalitzada a la que desitjaria que pogués contribuir d'una manera molt directa el propi autor de l'útilíssim treball que comento.

Amb el desig d'ordenar i sistematitzar els materials catalogats, Joan Badia va fer precedir el primer volum de la seva obra per una extensa i important introducció (pàgines 7 a 84) en la que per mitjà de textos i fotografies intenta establir les bases tipològiques, estilístiques i cronològiques per a classificar les esglésies medievals. Com en tot treball d'aquest caràcter, i

més encara quan hi obliga una insuficiència d'antecedents, cal establir una clara distinció entre aportacions objectives de materials i la interpretació personal d'aquestes quant a nomenclatura i cronologia absoluta.

Em sembla molt lògic i natural que en el primer cas el material estigui menys subjecte a discussió o a contra-hipòtesi que en el segon, i això no pas en demèrit sinó en elogi, perquè només amb la confrontació i l'anàlisi es podrà anar endavant en un camí difícil per la seva pròpia naturalesa. Quan jo proposava el 1948 una classificació d'esglésies pre-romàniques catalanes només en tres grups, amb una interpretació cronològica en part imprecisa, el nombre de monuments coneguts era encara molt escàs, i mancava gairebé del tot l'exploració en altres territoris perifèrics per als que després hi ha hagut també copiosíssimes aportacions (recordin, per exemple, les esglésies de la Septimània repertoriades per Durliat i Giry). En la seva formulació del 1977, Badia proposa per a l'Empordà un primer grup d'edificis anteriors al període que ell anomena pre-romànic. Segueixen un Pre -

romànic I, que data dels segles VII al VIII, un Pre-romànic II, que suposa del VIII i IX, un Pre-romànic III de les mateixes dates, un grup de «Monuments de transició» que data del IX al X, i passa al romànic: Romànic I atribuït al segle X, Romànic II, que crec del X al XI perquè les voltes no són apuntades, Romànic III, amb voltes apuntades, que data del XII al XIII, i Romànic IV, que data del XII al XIII i per a les que remarca com a comú denominador la capçalera rectangular en lloc de semicircular.

Penso que l'estudi dels aparells és utilíssim, i que l'aportació de materials i de gràfics d'una qualitat serà sempre considerada com una contribució molt vàlida. L'intent tipològic representa un gran esforç. M'agradaria només poder-ne discutir amb més espai i elements la divisió entre pre-romànic i romànic; d'altra banda, no crec vàlida la separació entre els grups II i III del romànic basada en les cobertes o voltes. Sento discrepar radicalment de les interpretacions cronològiques dels grups, però insisteixo en creure que aquest punt és independent de la vàlida que atribueixo a la tasca duta a terme per Joan Badia pel que fa a altres conceptes. Comprend el seu interès per arribar a conclusions vàlides quant a una cronologia absoluta —qui no el té?— però considero que es tracta d'un tema que no puc ara intentar resoldre ni tan sols debatre en el cos d'una recensió i que vindria que fos objecte d'un estudi i discussió a nivell col·lectiu.

I consti que Joan Badia, en trobar-se més d'una vegada amb opinions contradictòries per part d'estudiosos anteriors, no ha volgut saltar el problema oposant nous dogmatismes sinó que ha intentat solucions eclèctiques o de compromís. El que passa és que aquestes, i valgui com a exemple el de la problemàtica de Sant Pere de Rodes, no es podien resoldre establint un promig matemàtic, sinó mitjançant un esforç de recerca que no sempre es pot dur a terme només amb l'esforç individual conduït paral·lelament a l'esforç de redacció d'una obra d'un abast tan ample com el dels magnífics tres volums de Joan Badia.

Això ens duria ara a desitjar un comentari individual dels capítols en què ell tracta d'alguns monuments destacats, que adquireixen el caràcter de veritables monografies, tant més valuoses quan l'autor coneix sempre l'edifici d'una forma directa i sovint l'ha analitzat i examinat amb tota atenció. Però si això em resulta ara impossible per raons d'espai, no voldria acabar sense esmentar uns quants dels monuments de més valor tractats amb una atenció destacada: Sant Miquel de Cruïlles, Santa Maria de Colomers, Castell d'Empúries, Cistella, Ermedàs, Vilajoan, La Jonquera, Llançà, Lledó, Palau S'Ardiaca, Peralada, Sant Pere de Rodes (amb Santa Elena) —amb un total de més de 100 pàgines—, Sant Quirze de Colera, Roses, Sant Tomàs de Fluvià, Sant Miquel de Fluvià, Santa Maria de Vilabertran, Santa Maria de Vilanant.